

Самур

№ 6 (300) 2016-йисан 20-июль

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Крар хъсанарунин йис

Алай йисан 10-июлдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиеван седривилик кваз Министррин Кабинетдин 2016-йисан сад лагъай паюна

экономикадинни дуланажагъдин рекъай къазанмишнавай агалкъунриз талукъарнавай ижлас къиле фена. Анал рахай Президентди алай йис чи уьлкведин тарихда реформайрин, крар хъсанарунин йис хъиз амукъдайди къилди къейд авуна. Ада агалкъунрикай рахайдалай къулухъ вилик акъвазнавай месэлайрикай гаф кудна.

Алай йисуз чи республикади санайи ва хуьруьн майишат вилик тухвана кланзава. И кар паталди сагиьбарриз, карчийриз, фермерриз куьмекар гуда. Абуру чпин майишатра генани гзаф тещил, памбаг, кIаз, шуьмягъар гъасил авурай лугъуз къулайвилер арадал гъида.

Алатай къве йисан къене герек тир техника къачун паталди гъукуматди 360 миллион доллар пулунин такъатар серфна. Алай йисуз 170 миллион доллардин техника къачуда. Са гафуналди, 2016-йис уьлкведин тарихда реформайрин, крар хъсанарунин йис хъиз амукъун паталди вири жуьредин алахъунар ийида.

Рекъер гуьнгуьна хутада

Чи республикада рекъер гуьнгуьна хтун, шегъреяр тухун патал гзаф крар къилиз акъудзава. Алай йисан сифте йикъарилай инфраструктурадин проектар кардик кутунва. И проектив къадайвал, Генже-Гуржистан сергъятдин шегъре гегъеншарна къуд зулунинди ийизва. Бакудай Россиядин сергъятдал физвай шегъреда цийи абадвилер тухузва. Бакудай Шамахидиз физвай рехъни къуд зулунинди жеда.

Гъа са вахтунда хуьрерин рекъер гуьнгуьна хтунини хъсандиз фикир гузва. И кар паталди гъукуматди 200 миллион манат пулунин такъатар чара авунва. И гъисабдай республикадин 70-дав агакъна хуьрерин ва Бакудин посёлокрин рекъер гуьнгуьна хутада. И карди гъам инфраструктура арадал гъидай, гъамни цийи кIвалахдай чкаяр ачухардай мумкинвал гуда. Рекъер гуьнгуьна хтунин крар виликай къвезмай йисузни давамарда.

Туристар паталди

Эхиримжи йисара Къах районда девирдив къадай туризмдин инфраструктура арадал гъун патал гзаф крар къилиз акъуднава. И кар сеbeb яз иниз къвезвай туристрин къадарни йис-сандивай пара жезва. Алай вахтунда районда 12 туризмдин объектар кардик ква. 2015-йисуз ина «Berqs» тIвар ганвай ял ягъидай меркез кардик кутуна, «El Resort» мугъманханада ва «Egen» ял ягъидай меркезда алава корпусар эцигна. Алай йисан майдиз «Сенгер къала» ял ягъидай меркезда вичихъ 39 кIвал авай дарамат эцигна.

Алатай йисуз райондиз 25 агъзур турист агана. Алай йисуз абурун къадар идалай артух жеда. Райондихъ галаз таниш хъун паталди туристри 6 маршрутдикай менфят къачуда.

300 ЛАГЪАЙ ТИЛИТ

Играми кIелдайбур! Газетдал рикI алай куь кумекдалди чна «Самурдин» 300 лагъай тилитни чапдай акъудна. Гъикъван кIевера акIанатIани, чна дидед чIалал акъудзавай «Самур» акъвазарнач. Вучиз лагъайIа ам чи республикадин авай-авачир лезги газет я. Вучиз лагъайIа ам фадлай халкъдин трибунадиз элкъвенвай, адан гаф лугъузвай, хайи чIал, меденият, ацукъун-къарагъун хуьзвай женгчи я. Гила «Самурдин» суракъар къецепатан уьлквейрайни къвезва. Адахъ Россияда, Дагъустанда, Германияда, Туьркияда, Къзахстанда, Узбекистанда, Къиргъизстанда, са гафуналди, дуьньядин 20-далай гзаф уьлквейра кIелдайбур ава.

Гаф атай чкадал лугъун. 1997-йисалай инихъ «Самурдиз» гъукуматди, яни грант гудай тешкилатри куьмек гайиди туш. Чи куьмекни даях кIелзавайбур, хайи чIалал рикI алай, чкайрал газет кхъиз тазвай къегъал лезгийр я. Чна ара датIана гъукуматдивай куьмекар тIалабнатIани, грантар къачунин паталди проектар тукIуьрна вуганатIани, республикадин

чиновникри вучиз ятIани «Самурдиз» куьмек ганач. ГъаIкI ятIани чун руьгъдай аватнач. Чна гележегдихъ умуд кутуна вилик камар къачуна. Чи зегъметар квахънач. «Самурдикай» халкъдин милли къетIенвилер, чи руьгъдин чешмеяр хуьдай, лезгийр хъсан крарихъ ялдай газет, камаллувилин хазина, лезги чIал вилик тухудай женгчи хъана. Гъавилай Азербайжандин ва къецепатан уьлквейрин 97 газетди ва журналди «Самурдикай» макъалаяр чапна.

Алатай 24 йисан къене чи виридалайни чIехи агалкъун хайи чIал хуьн ва вилик тухун хъана. Газетди и кар патал ара датIана женг чIугъазва. Гъавилай кIелзавайбуру «Самурдиз» чIалан женгчи лугъузва.

Газетди цIудралди къагъриманар, икъван гагъди халкъдиз тийижир шумудни са шаирар винел акъудна. Элдин шаиррин яратмишунрикай кIелзавайбуруз малуматар гана. Ара датIана халкъдин медин эсерар кIватIна. «Самурди» жегил къелемэгълийриз мукъувай къайгъу къалурна. 70-дав агакъна жегъилрин шиарар сифте яз газетдин чинриз акъатна. Чна куьмек гайи жегил

авторрикай са шумудан къилди ктабар чап хъана.

Чна цийи рубрикаяр кардик кутазва, важиблу месэлаяр къарагъарзава, халкъдихъ галаз камкамуна аваз фин патал газетдин чинриз чIалакай, тарихдикай, этнографиядикай, медениятдикай, чи хуьрерин гъаларикай, са гафуналди, лезгийрин тIал алай месэлайрикай ихтилатзавай макъалаяр акъудзава. И рехъ гележегдани давамарда.

2012-йисан мартдиз чна «Самурдин» 20 йисан юбилей къейд авуна. Бакуда Уззейир Гъажибегован тIварунихъ галай Музикадин Академияда гзаф гурлудаказ къиле феийи а мярекат къедалди виридан рикIел хъсандиз алама. Виликай къвезмай 2017-йисуз «Самурдин» 25 йисан юбилей къейд ийида. Ам виликан юбилейдив гекъигойла генани гурлуди хъана кIанзава. Гъавилай чна кIелдайбурувай редакциядиз чпин теклифар ракъурун тIалабзава. Бубайри лагъайвал, жуван ваI жува яIу авуна кIанзава. Ша чна гъил-гъиле гана чи тарихда гел тадай лайихлу мярекат арадал гъун патал къенин йикъалай жуван къуватар кардик кутан!

Чакай кхъенай...

Лезги чIал вичихъ хъсан гележег авай чIал я. Адал рахазвай, ам кIанзавай инсанар пара ава. Абуру садрани хайи чIал гадардач... Са деллди рикI шадарзава - лезги чIалан алимрин къадар къвердавай пара жезва... Лезги кхъинрин чIал гзаф иер, вичивай вири фикирар вижеваз лугъуз жедай, везинлу чIал я.

Михаил Алексеев,
филологиядин илимрин доктор

Алакь тийир кар хиве къамир, хиве къурди къилиз акъуд.

Лезги халкъдин мисал

Цийивилер

www.samurpress.net

Милли парк
туькIуьрзава

Кьиблепатан Дагъустанда «Самур» тIвар гана милли парк арадал гьида. Азербайжандихъ галаз сергьят тир Самур вацIун кьерех тирвал туькIуьрзавай милли парк 2020-йисуз арадиз кьведа. Алай вахтунда пешекарри инин ландшафт, биотопар, набататрин жинсерин жуьреяр чирзава. И карди цийи милли паркдин сергьятар тайинардай мумкинвал гуда.

Самурдин тама набататрин штилар, кьелемар кутадай ва чIехи ийидай чка арадал хкизва. Иниз тум Крымдай гьида. Милли паркда цуцун тарар, Крымдин наратар, мегъуьн тарар, яру мегъуьн тарар, акациядин ва шабалтдин тарар цада.

Дагъустандин Китин дагъдай (3600 м) кьил кьачуна Каспи гьуьгуьз авахъзавай, вичин яргъивал 216 километр тир Самур вацIун кьерехда авай тамара кьавахдин, кьарагъаждин, гийин тарар генани пара ава. Ина шумудни са жуьредин майваяр ава: мергер, чумалар, вацIун ципицIар, чуру ичер, чуьхверар, кицикар, чухлумIар, хутар, жикIияр, инияр, мерейар.

Кьиблепатан Дагъустандин тIебиат хуьн паталди Россиядин гьукуматди 1994-йисан 23-апрелдиз талукъ кьарар кьабулна. Ингъе и кьарар кьилиз акъудначир. Гила гьукуматди и месъладиз мукъувай фикир гузва ва гьавилъй цийи проект арадал гьанва. И йикъара Кьиблепатан Дагъустандин чилер чирун патал кьве экспедиция тешилнава.

Самур тамун майданар 7,5 агъзур гектардилай гзаф я. Ина агъзурдалай гзаф набататрин жинсер, 450 жуьредин гьайванар ава. Вишдалай гзаф набататрин ва гьайванрин тIварар Россиядин ва Дагъустандин Яру ктабра гьатнава.

Рехъ тухун патал

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева КцIар-Манкъулидхуьр-Кьуьхуьруба рехъ тухунин крар кьилиз акъудун паталди алава яз 1,8 миллион манат пул чара авуни гьакьиндай серенжемдиз кьул чулуьна.

12 агъзур агъалияр яшамин жезвай 11 хуьр галкIурзавай цийи рехъ Россиядин сергьятдихъ физвай шегьредал акъатда. Рехъ гегьеншарайдалай кьулуьх адаз асфальт ягъзава. Серенжем кьилиз акъудун паталди республикадин финансрин министрстводиз ва «Азеравтойолдиз» талукъ тапшуртIар ганава.

**Вәтәнин қәдри қүрбәтдә
билінәр.**

Ләзги аталар сөзү

ХАЛКЪДИН ШАИР

Вичин хци кьелемдални ватанпересвилелди, кьени кьилихрални инсанпересвилелди халкъдин патай чIехи гьуьрмет кьазанмишнавай лезгийрин сейли шаир, кьхираг, драматург, таржумачи ва публицист Арбен Кьардашаз и йикъара «Дагъустандин Халкъдин шаир» лайихлу тIвар гана.

А.Кьардаш 1961-йисан 11-февралдиз Докъузпара райондин Миграгърин хуьре дидедиз хьана. Дагъустанда шаиррин хуьр хьиз машгъур тир инай Миграгъ Мардали, Шихнесир Кьафланов, Жамидин, Кьурбан Акимов, Мердали Жалилов, Зульфигар Кьафланов, Гуьлмегъамед Шугаев хьтин кьелемзгълияр акъатнава. Шиирар Арбенан чIехи буба Багдадинани, бадедини кьхидай. Адан буба Мегъединни (Муграгъ Салахъ) шаир я. Гьеле мектебда кIелдайла райондин «Цийи дуьнья» газетдиз акъатай Арбенан шиирри чи поэзиядиз вичин кьетIен хатI авай бажарагълу шаир кьезвайдакай хабар ганай. 1984-йисуз Москвада А.М. Горькийдин тIварунихъ галай Литературадин Институт акъалтIарай А.Кьардаш Дагъустандин ктабрин

чапханада редакторвиле кIвалахал акъвазна. 1991-йисалай ам Россиядин Кьхирагрин Союздик ква.

Шаир лезги ва урус чIаларалди чапнавай «Сифте цуьквер», «Ичерин багъ», «Пешапай», «Йифен суфатар», «Шехъ, зи цIвелин тар», «Ватандин гум» ва маса ктабрин автор я. Ада урус чIалаз таржума авуна, Етим Эминан шииррин «Гуьгъуьл» ва СтIал Сулейманан «Малум тушир чIалар» тIварар ганвай ктабар акъудна. Шаирдин чIалар В.Бармичева, В.Лапшина, Н.Скребова урус чIалаз таржума авунва. Чи тIварван авай композитор Мегъамед Гуьсейнова адан чIалариз манияр кьхенва, «Етим Эмин» драма музыкадал эцигна ва абур Дагъустандин эстрададин кьизилдин фондуна гьатнава.

Адан прозадин эсерарни урус ва лезги чIаларалди акъатнава. Лезгийрин музыкадинни драмадин театрди «Фана багъдин перияр» ва «Хукац-Ханум» пьесаяр сегънеда эцигна. А.Кьардаша дуьньядин, урус ва Дагъустандин литературадин классикар ва алай аямдин гзаф шаиррин эсерар таржума авунва.

Халкъди вичиз икрамзавай и зурба

сеняткардин эсерриз талукъ тир дерин фикирри, философиядин веревирдри, ватанпересвилелин гьиссери кIелдайбуьр датIана вичихъ ялда.

«Самур» газетдин коллективди Арбен Кьардаш и гьуьрметдин тIвар кьачунай рикIин сидкъидай тебрикзава, адаз мадни чIехи агалкъунар тIалабзава.

«САМУР»

Milli Məclisə məktub

ÖNCƏ MƏNƏVİYYAT

Abbas Səhətin «Vətən» şeiri məktəb illərindən yaddaşımızda həkk olunub:

*Vətəni sevməyən insan olmaz,
Olsa, ol şəxsdə vicdan olmaz.*

Qəzetimizin 28 noyabr 2014-cü il tarixli sayında dərc etdiyimiz «Mənəviyyat polisi vacibdir» sərlövhəli məqalədə qaldırdığımız mühüm problemə yenidən qayıdır və onun həyata keçiriləcəyinə ümid bəsləyirik.

qarşı heç bir cəzanın tətbiq olunması isə bu cür halların çoxalmasına, daha doğrusu, nadanlığın genişlənməsinə, şəhərimizin gözəl simasının korlanmasına gətirib çıxarır.

Azərbaycanda mənəviyyat polisinin yaradılması vaxtı çoxdan çatıb.

Ölkəmizi bütün bu xoşagəlməz

hallardan, daha doğrusu, mənəvi terrordan belə bir qurum xilas edə bilər. Mənəviyyat polisinin konkret fəaliyyət proqramı olmalı, cərimələr paketi, onların tətbiqi formaları və məbləğləri müəyyənləşdirilməlidir. Həmin cərimələr həm dövlət büdcəsinin zənginləşməsinə, həmçinin ictimai yerlərdə səliqə-sahmanın, təmizliyin bərpasına gətirib çıxarar. Bir sıra ölkələrdə olduğu kimi, mənəviyyat polisində qadınların işə götürülməsi səmərəli olar.

Daha bir məsələ. Məktəb proqramlarına mənəviyyat dərsləri salınmalıdır. Uşaqlar kiçik yaşlarından ictimai yerlərdə özlərini aparmaq qaydalarını öyrənməlidirlər. Vətəni sevməyin, onun təsəbbübünü çəkməyin təmizliyə, səliqə-sahmana riyayət etmək kimi adi şeylərdən başladığını balaca vətəndaşlara başa salmaqla gələcəkdə onları neqativ hallardan uzaqlaşdırmaq mümkünür.

Yaxşı olardı ki, respublika televiziyası bu sahədə maarifləndirici verilişlər hazırlasın, ictimai yerlərdən operativ süljetlər göstərsin, neqativ hallara qarşı ictimai fikrin formalaşmasına kömək etsin. Bütün bunlar ictimai şüurun yüksəlməsinə, insanlarda əsl vətənpərvərlik hissinin yaranmasına kömək göstərar.

Arzu edərdik ki, Milli Məclis tezliklə mənəviyyat polisi ilə bağlı qanun layihəsi hazırlasın və onu ictimaiyyətin müzakirəsinə versin. Unutmamalıyıq ki, hər bir şey mənəviyyatdan başlanır.

Sədaqət KƏRİMOVA

Necə də gözəl deyilib! Bəs Vətənə sevgi nədir? Bu, təkcə onun şəninə təriflər yağdırmaq, ona olan məhəbbəti izhar etmək deyil, həm də onun qayğısına qalmaq, hər qarış torpağının qədrini bilmək, təsəbbübünü çəkməkdir. Ən əsası, vətənin doğma evimiz olduğunu dərk etməyimizdir. Axı evimizi göz bəbəyi kimi qoruyur, daim səliqə-sahmanın qayğısına qalırıq. Evinin döşəməsinə kim zibil atar? Heç kim! Öz bağına tullantı yağışı yağdıran olarmı? Əsla! Bəs ümumi evimizin - şəhər və kəndlərimizin, onların küçə və meydanlarının, bağ və xiyabanlarının təsəbbübünü niyə çəkmirik? İctimai əmlaka, el malına qarşı biganəlik, daha doğrusu, qədirsizlik haradandır? Niyə bəzi insanlarda vətənpərvərlik hissi korşalıb? Bu mənəvi korluğu yaradan nədir?

Son illər hamımız respublikamızın gözəl mənzərəli yerlərinin, dağ ətəklərinin, meşə yamaclarının, çay və göl sahillərinin zibilliklərə çevrilməsinin şahidi oluruq. Bəzən təbiətin qoynunda kilometrərlə yol gedir, amma istirahət etmək üçün təmiz bir güşə tapa bilmirik. Bir zamanlar bakiranə gözəllikləri ilə göz oxşayan məkanlar indi ürək bulandırır.

Biz ekoloji fəlakətlə üz-üzəyik. Bütün bunlar isə insanların nadanlığı üzündən baş verir.

Bakı bulvarını, şəhərimizin parklarını gözdikcə ikili hissələr keçiririk. Bir tərəfdən son illər yaradılmış yaşıllıq və abadlıq işlərinə sevinir, digər tərəfdən bu gözəlliklərin qoynunda addımbaş təsadüf olunan natəmizlikləri görüb təəssüflənirik. Hara gəldi zibil atanlara artıq hamının adət etdiyini görür, insanlarda etiraz etmək, haqq

səsinə qaldırmaq hissinin korşaldığını hiss edirik. Lakin bu cür halları görüb ürək ağrısı keçirənlər də az deyil. Ətrafda baş verənlərin nadanlıq olduğunu dərk edən ziyalıların, Vətən təsəbbübü çəkən namuslu vətəndaşların mənəvi hüquqlarının pozulması hər gün, hər saat baş verir. Bəs onlara edilən mənəvi basqıya görə həmin nadanlar niyə məsuliyyətə cəlb olunmur? Küçəyə zibil atan, yerə tüpürən, söyüş söyən, naliyiq hərəkətlərə yol verənlər niyə cəzalandırılırlar?

Dünyanın bir sıra mədəni ölkələrində belə neqativ halların qarşısını alan dövlət qurumları fəaliyyət göstərir. İctimai yerlərdə qeyri-etik davranışlara yol verənlər, ətraf mühiti çirkləndirənlər, bilə-bilə natəmizlik yaradanlar mənəviyyat polisi əməkdaşları tərəfindən aşkarlanaraq inzibati qaydada saxlanılırlar. Onlar cərimə ödədikdən sonra azadlığa buraxılırlar. Bir dəfə cərimə ödəyən çətin ki, ikinci dəfə natəmizlik yaratsın.

Etiraz edərkən ki, respublikamızın əksər istirahət və əyləncə yerlərində natəmizlik, sanitariya qaydalarının kobud şəkildə pozulması dözülməz həddə çatıb. Bəzi insanların ictimai şüur səviyyəsinin aşağı olması neqativ nəticələr verir. Ölkəmizə gələn qonaqları təkcə Azərbaycanın gözəllikləri deyil, həmçinin natəmizliklər heyvətləndirir. Küləkli günlərdə havada uçan çirkləyici kağızlar, parklarda xorla tum çirtlayıb qabıqlarını yerə tökənlər, maşınların pəncərələrindən küçələrə, səkilərə zibil atanlar, eyvanlardan həyətlərə tullantı yağdıranlar həyatımızın reallıqlarıdır. Bunları edənlər isə özgələri deyil, bizim həmvətənlərimizdir. Belələrinə

Юкван виш йисарилай вичин умуьрда чка кьаз гатунай ислам дин лезги халкьди садлагъана кьабулначир. Тарихдай чир жезвайвал, сифте яз Кьафкьазда ам лезгийрин Лезган пачагълудхи негъ авунай. 735-йисуз Азербайжандин ва Дагъустандин халкьар муьтгуйгъарун паталди 120 агъзур касдикай туькьурнавай кьушундин кьиле аваз Сириядай Кьафкьаздиз атай Марван ибн Мугъаммад ибн Марвана гзаф вилайатар рам авунай. 736-йисан гатфариз ада Ширвандин, Лезгандин, Лайзандин, Филандин, Табасарандин ва маса вилайатрин гьакимриз вичин кьилив эвернай. Абурукай анжах лезгийрин пачагъ Марванан кьилив феначир. **(Килиг: Абу Мухаммад Ахмад ибн Асам ал-Куфи. Книга завоеваний. (Пер: с арабского Бунитова З.М.). Баку, 1981, с. 48-60).**

Арабар Кьафкьаздиз атайдалай 300 йис алаатайла Кьиблепатан Дагъустанда анжах Табасаранди ва Дербентдинни Чирагъ вацун арада авай бязи лезги вилайатри ислам кьабулнавай, муькуь вилайатри гьуц диндикай менфят кьачузвай. **(Килиг: История Дагестана. Т.1.М., 1967, с.195-200).**

Х виш йисан эхирра арабрин-кьурейшрин кьушунри Шалбуз дагъдин ценерив гвай лезги хуьрерин агъалияр чапхунна ва абурув гужуналди мусурманвал кьабулдиз туна. **(Килиг: Айтберов Т.М. О распространении ислама в Дагестане. - Блокнот агитатора и пропагандиста. Махачкала, 1988. №15, с.26).**

ХII виш йисан кьвед лагъай паюна ислам Гуьлгери ва Самур вацарин патарив гвай лезги вилайатри кьабулна. ИкI

тирди Кара Куьре, Ихрек ва маса хуьрерай жагъай эпиграфикадин гуьмбетрини субутзава. XIII-XIV

виш йисара са кьадар лезги хуьрерив ислам дин гужуналди монголри, иллаки Тимурленга кьабулдиз туна. **(Килиг: Тизенгаузен В.Т. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. М.-Л. 1941, с.124,127).**

XVI виш йисан эхирра ислам вири Дагъустанда гьаким диндиз элкьенвайтIани, Лезгистандин цудралди хуьрери ам кьабулнавачир. И хуьрери ислам XVII-XVIII виш йисара кьабулнай. XVIII виш йисан юкьвара и дин кьабулнавачир хуьрера исламдин теблигъат тухузвай алимарни пайда хьанай. Абурукай кьве кас неинки Кьуба вилайатдиз, гьакI маса вилайатризни сейли тир. Чпин тIварар тарихдин чешмейра гьатнавай и кьве алимди - Малла Шуайба ва Кьурбан Авараниди халкьдин патай чIехи гьуьрмет кьазанмишна. **(Килиг: Потто В. Кавказская война в отдельных очерках, эпизодах, легендах и биографиях, ч. I. вып. 2, СПб., 1887, с. 285-296).**

Кьурбан вуж тир?

Тарихдин чешмейра адан тIвар пуд жуьреда гьатнава: «Мукьуфар авай кьазии Кьурбан», «Малла Кьурбан» ва «Кьурбан Аварани» хьиз. Пуд лагъай тIварцIи ам Аварандал дидедиз хьайиди кьалурзава. Ада яргьал хуьрера исламдин бине кутуна, ам мягькемарун патал илимдикай гьикI менфят кьачунайтIа, гавурих галаз даяведани яракъ кьуна гьакI женг чIугунай. **(Килиг: Дубровин Н. История войны и владычества русских на Кавказе, т.III. СПб., 1886, с.85-168).** Маса авторини урусрих галаз женгина адан тIвар кьазва.

Лакви алим Али Каяева вичин 1900-йисуз Темир-Хан-Шурада чапдай акьудай «Ал-Хикайатал-мадийа би лисан газигумук» гтабда Малла Кьурбан «Диндин рекъай зурба алим», «дин хуьн патал женгчи», гьакIни «секинардай ин-

сан» тирди кьейд авунва. «Секинардай инсан» лагъайла алимди хуьруьгвийрин, рутулвийрин ва ахцегъвийрин арада кьиле феи кьалар секинардин карда Кьурбана кьугъвай роль фикирда кьазва.

XVIII асирдин 70-йисара Кьиблепатан Дагъустандин дагъдин хуьрера диндин теблигъат тухузвай Кьурбан чкадин агъалийриз хьсандиз чидай. Ада Ахцегъ ва Рутул вилайатрин жемятрин патай чIехи гьуьрмет кьазанмишна. Хуьруьгвин хуьре Кьурбана Кьурбан ва араб чIал чириз кIанзавайбур патал кIватIал туькьурнай. Гележегда адахь ина медреса кардик кутадай ниет авай. Ниет кьилиз акьудун паталди ада вичин чирхчир тир Кьубадин кьазидивай куьмек тIалабун кьарардиз кьачуна. Ам Кьубадиз хтай са шумуд вацралай Кьиблепатан Дагъустанда даяе кьарагъна. Ахцегъай жагъай, XVIII виш йисаз талуьк са хронографда а чIаван вакъийрикай гегеншдиз кхьенва.

Вакъиаяр

Вич Алкьвадар Гьасан эфендидин сухта хьайи машгур арабист, ахцегъви Селим эфендиди чин куьчарнавай ва алай вахтунда Дагъустандин Тарихдин, ЧIалан ва Эдебиятдин Институтдин гьилин хатIарин фондуна хуьзвай, Хуьруьг хуьруьн вири агъалийрин тIварцIелай кхьенвай хронографди ихьтин малумат гузва: «Рутулдихь ва адан магъалдихь, гьакIни Ахцегърихь ва адан магъалдихь галаз пуд йисан кьене чи ягъунар кьиле фена. Чакай гзаф инсанар кьена. Абуру чи ризки гьизвай рекьер вири патарихъай атIана. Чун гзаф кIевера гьуь,

Эвел ада Малла Шуайбал меслят гьана. И акьуллу касди Кьурбанахь галаз санал хандин кьилив фин патал разивал гана. Сурхай хандиз и алмирин алакьунрикай хьсандиз хабар авай. Абуру гагъ-гагъ женгерин вахтунда хандиз куьмек гудай, адан аскеррик руьгь кутадай. Чпихь ягъунар акьвазардай ниет авайди чир хьайила хандиз алмирин теклифдикай хуш атана. Ада хуьруьгвийрал, ахцегъвийрал ва рутулвийрал кхьей чар абурув вугана лагъана: «Кьве виш атлу галаз алад. Абурувай зи мецелай даяе акьвазарун тIалаб ая».

Кьурбан ва Шуайб кьве виш атлуни галаз Ахцегъиз атана ва хандин чар чкайрал агакьарайдалай кьулухь ягъунрихь кьил кутунвай кIеретIрин чIехибурухь галаз гуьруьшмиш хьана. Абурукай са бязибуруз даяе акьвазариз кIан хьанач. Кьурбана хуьруьгвийрин патай женг чIугван паталди вичи Кьубадай 500 кас гьанва лагъайла секин жез кIанзавачирбуруз чара амуькьна. Абуруз Сурхай хандин ва кьубавийрин акси экьечIиз кIан хьанач. Гьа икI, 1776-йисан августдин эхирра ягъунар акьвазна ва даяе ийизвайбуру ислягъвилини икьрар кутIунна. И икьрардилай кьулухь лезги вилайатрин арада авай кьаларал эхир эцигун, абурун агъалияр санал, са халкь хьиз умундаказ яшамаш хьун паталди Кьурбана ва маса алмирди цийи рехь кхяна.

Цийи рехь

«Халкь гьикьван савадлу хьайитIа, гьакьван агатда» лагъай Кьурбана ва адан терефдарри хьагъай рехь агъалияр жезмай кьван илимлу авун тир. И ниетдалди ада сифте яз хуьруьгвийрихь галаз санал хуьруьн мискIин цийи килелай эцигна ва минара гуьнгуьна хтуна. МискIинда мектеб ва кьилди ктабхана арадал гьайи Кьурбан Авараниди иниз араб авторри ва чкадин авторри кхьенвай са кьадар ктабар кIватIна. Ина гьатта Гьелебдай ва Багъдаддай гьанвай ктабарни авай. Гзаф ктабар диндиз талуькьбур тир. Вич диндин кьати теблигъатчи тиртIани Кьурбана тIебиятдин илимризни гегеншдиз чка ганвай. Ада туькьуьрай ктабханада философиядиз, астрономиядиз, математикадиз, араб чIалан грамматикадиз талуькь ктабарни авай.

Хуьрерин мискIинра ктабханаяр туькьуьруьн а чIавуз цийивал тир. Алкьвадар Гьасан эфендиди гьахьлудаказ кхьенай: «Дагъустанда алаатай вахтара гужар, писвилер гзаф ийизвай, адалат, регим авачир. Чуьнуьхун, тарашун, яна кьиникь ва дустагъун адетдин крариз элкьуьрнавай гьакимри... алмириз, дуьз рекьел алай инсанриз яб гузвачир. ГьакI гьакимри илимдин ва мектебрин патахъайни кьайгъу чIугвазвачир. Имни а карди кьалурзава хьи, гьич са шегьрдани, гьич са хуьрени аваз хьайи куьгъне гзаф кьадар ктабар феи пад чизвач, гьижридилай гуьгъуьниз агъзур йисан кьене ина ктабар кIватIнавай ктабхана авач. Гьатта гьихьтин алмар хьанатIа чирун, абурун гьакьиндай са кхьенвай чар ва я са якьин малумат жагъурун патал са шумуд чкада кьекьвена кIанзава. Чкадин мектебра ва мискIинра гьалтзавай куьгъне ктабар гьилелай авурла акьвазвайвал, абурун чIехи пай эхиримжи вахтара, асул гьисабдай цикьвед лагъай (XVIII лагъай - М.М) асирдин сифте кьилерай... кIватI хьувунвайди я» **(Килиг: Алкьвадар Гьасан эфенди. Асари-Дагъустан. Магъачкъала, 2015. Ч. 170).**

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ
(Гуьгъ ама)

Жуван алакьунар ватанда кьалурна.

Лезги халкьдин мисал

Цийивилер

www.samurpress.net

300 кьуй эгъуьнда

Республикадин Президентдин талуькь серенжемрив кьадайвал, 2013-2015-йисара канар дигидай цивди, гьакIни агъалияр хьвадай цивди таьминарун паталди чи уьлкведин 35 шегьердинни райондин 458 яшайишдин маканда 657 артезиандин кьуяр эгъуьнна. И карди агъзур гектарралди канар дигидай цивди, цIуд агъзурралди инсанар хьвадай цивди таьминардай мумкинвал гуда.

Агъалийрин игътияжар фикирда кьуна алай йисузни и месъладиз кьетIендаказ фикир гузва. Алай вахтунда республикадин хуьрера 300 артезиандин кьуяр эгъуьнзава. Абуру эгъуьнайдалай кьулухь 20-далай гзаф хуьрерин агъалияр хьвадай цивди таьмин жеда. Са шумуд агъзур гектарда дигидай цикай менфят кьачуда. Алай йисуз КIцIарин ШитIишкIеле ва Кузун кьишлах, Кьубадин Агъа Агуж, Мирзе кьишлах хуьрера, Зердаби посёлокда, Хачмаз райондин Кьыракьлы, Мирземет кьишлах ва Куьгъне Худат хуьрерани атезиандин кьуяр эгъуьнна кардик кутада.

Мухах хуьруьз кьайгъу

проект кьилиз акьуднава.

Хуьр цивди таьминардай система кардик кутунин мярекатда Япониядин чи уьлкведа авай посол Тсуго Такагасиди, райондин чIехибуру ва хуьруьн агъалийри иштиракна. Анал кьейд авурвал, района и программа кардик кваз 9 йис я. Икьван гагъди Заькатала района и проектни галаз 711813 доллардин кьимет авай 7 проект кьилиз акьуднава. И проекткар мектебар ва медпунктар эцигунихь, цивди таьминарун хьсанарунихь галаз алакьалубур я. Мухах ва Кьымыр хуьрерин цин система арадал гьунихь авсиятда туькьуьрнавай проектдин кьимет 90832 доллар я.

Пуд хуьруьз рехь

Кьебеле райондин пуд хуьруьн - Ноьгур кьишлах, Туьнтуьль, Енгиже хуьрерин агъалийри рехь авачирвилляй гзаф азият чIугвазвай. Эхирни и месъла гьал авун «Азеравтойолди» хиве кьуна. И идаради Ноьгур кьишлах-Туьнтуьль-Енгиже рехь тухун хиве кьуна ва и йикъара хиве кьур кар кьилиз акьудна. Цийи рекьин яргивал 12,2 километр, гьаркьувал 6 метр я. Асфальт ягъанвай рехь хьсан еридинди хьанва. Алай йисуз «Азеравтойолди» республикадин мад 40 хуьруьз рехь тухуда.

МУКЪУФАР АВАЙ КЪАЗИ

HƏR DƏRDİM BİR MİSRA, HƏR FIKRİM ŞEİR

HƏR DƏRDİM BİR MİSRA

Heç nəyin fikrini çəkmə deyirsən,
Fikirsiz, qüssəsiz yaşamaq olmur.
Yüz il ömür sürsən, yenə dünyada
Bir ömrün yükünü daşımaq olmur.

Bir tale bəxş edib yaradan bizə,
Yaxşısı pozular, pisi silinməz.
Pislərdən uzaq dur, gəlsən üz-üzə
Kədər karvanının sayı bilinməz.

Nədəndir, bu aləm yaranan gündən
Bir yanda işrətdir, bir yanda qubar.
Yaşamaq mümkün mü fikir çəkmədən,
El dərdi, xalq dərdi, Vətən dərdi var.

Bu dərdlər dağımı sökə bilsəydim,
Kədər libasını atardım haman.
Bir oğul dərini çəkə bilsəydim,
Bir elin dərini yanardım, inan.

Qınama nə olar, qınama məni,
Hər dərdin öz yeri, öz ağrısı var.
Fəryaddan, fəğandan açılmış eynim,
Bu şair qəlbimin söz ağrısı var.

Nə vaxtdır sızlayır, yandırır-yaxır,
Hər səssiz ağrıya çarə tapılmaz.
Bu dərdlər dağımın hər daşı ağır,
Bisutun çapılar, bu dağ çapılmaz.

Çapılsa çətin ki, qurtular bu can,
Dərdlərə, əzaba dözəndi şair.
Mən dərddən alıram ilhamı, inan,
Hər dərdim bir misra, hər fikrim şeir...

DEYİRLƏR

Deyirlər, şairin gətirmir bəxti,
Bir tikə çörəyi, taxtı da olmur.
Bəlkə də Xudanın qarışmış başı,
Şairə bəxt yazan vaxtı da olmur.

Deyirlər, qatmayın haqqı nahaqa,
Sap kimi incələr, üzülən deyil.
Dünyanın o qədər haqsız var ki,
Nə qədər yazsan da, düzələn deyil.

Deyirlər, pis günün ömrü az olar,
Pis ömrün gərdişi nə qədərki bəs?
Bir ömür yaşayıb bir gün görməyən
Sən demə, gəlirmiş dünyaya əbəs.

Niyə gəldiyini düşünən insan
Cavabsız geriye döndü, bilirəm.
İnanmış deyilən o sözlərə mən,
Yalan olduğunu indi bilirəm.

Yalanlar bir deyil, yalanlar iki,
Dünyanın özünə yalan deyirlər.
Doğrunun yalandan var isə fərqi,
Bəs niyə yaxşıya yaman deyirlər?

Bəs niyə bir kasıb, bir yetim sevən
Axırda dərd çəkib özü qovrulur?
Yetimə əl tutub, qaldırma qardaş,
O, çörək verənin qanımı olur.

Bəlkə də haqsızam, qınama məni,
Demə ki, dünyada yaxşılıq qalar.
O qədər çəkməmişəm özgə yükünü,
Başına gələn kəs başmaqçı olar.

Neçə imtahan, sınaqdan keçib,
Sözə xilaf çıxıb söz öyrətdiyim.
Əyriyə meyl edib, ayrını seçib,
Həyatın dərini düz öyrətdiyim.

Əgər doğru isə deyilən misal,
Niyə əkdiyimi biçə bilmirəm?
Demirəm zəifdir ustadım mənim,
Özüm imtahanı keçə bilmirəm.

Sınaqlar üstündən sınaqlar gəlir,
Həyat başdan-başa imtahan imiş.
Bəxtim məndən küsüb özgəyə güllür,
Ömür sürməyim də bir yalan imiş.

Bu yalan ömürdən ayrılıb bir an,
Doğrunu tapsaydım, nə idi dərdim.
Mən saya bilmirəm fələk sayanı,
Gətirmir dünyada, gətirmir bəxtim.

Deyirlər, şairin gətirmir bəxti,
Bir tikə çörəyi, taxtı da olmur.
Bəlkə də Xudanın qarışmış başı,
Şairə bəxt yazan vaxtı da olmur.

İGİDLİK ANDINI İÇƏR KİŞİLƏR

Car çəksəm, hayqırsam mən el yolunda,
İnan, harayımı eşidən olmaz.
Baş əysəm kiməsə, deyərlər onda,
Vallah, sənin kimi kişidən olmaz.

Kişilik əyilmək imiş dünyada,
Gözümü açandan əyilən gördüm.
Yalançı kişilər kefdə, damaqda,
Əsil kişiləri döyülən gördüm.

Döyülə-döyülə ram olanların
Ocağı tez söndür, axırı olmur.
İnan, əyilməyib düz qalanların,
Mən qara yaxsan da, paxırı olmur.

Babam yaxşı demiş, ləzgi elində
İgidlik andını içər kişilər.
Mərdlikdən güc alar hər əməlinə,
El üçün canından keçər kişilər.

Bəs niyə dünəni unudub bu gün,
Əyriyə doğrudan secə bilmirik?
Bir elin yolunda, bir Vətən üçün
İgidlik andını içə bilmirik?

Bəs niyə o dağlı babalar kimi,
Qoruya bilmirik ləzgi adını.
Bizə miras qalıb igidlik elmi,
De, necə götürək özgə adını?

Ruhu inciməsin Hacı Davudun,
O dağlar qalmayıb, tərə olmuşuq.
Biz idik timsalı alovun, odun,
İndi bir gərəksiz qəlpə olmuşuq.

Köməksiz qalmağım ağrıtmır məni,
Gərəksiz olmağım incidir yaman.
Yadlar o qədər də dağıtmır məni,
Doğmalar içimdən dağıdır, inan.

Min illər qorudum igid adımı,
Bu adla yaranmış tarix yaddaşım.
Pozmayaq heç zaman ləzgi adını,
Qoruyaq min illər yenə, qardaşım.

Səs verin səsimə, uymayın yada,
İgidlik andını içən kişilər.
Qorxuram, deyərlər bir gün dünyada,
Qalmayıb canından keçən kişilər.

BİTİRƏNİ VAR

Bu gözəl çəmənün vurgunuyam mən,
Xalı tək toxuyub, yetirəni var.
Hər çiçək kol üstə bir nazlı sənəm,
Hər güllün öz ətri, öz dərəni var.

Bu gözəl aləmin əzəldən bəri
Var ayrı gərdişi, ayrı mehvəri.
Bilməz, açılmaz dünyanın sirri,
Çapanı, tapanı, itirəni var.

Sorma hesabını olub-keçənin,
Sevgi dünyasından sənsiz köçənin.
O sirli günlərin, aylı gecənin
Zamandan zamana ötürəni var.

Kim deyir sevdadan, sevgidən doydum,
Mən elə xoşbəxtəm, sevincdən uydum.
Vergülü yazmamış, nöqtəni qoydum,
Demək, bu dastanın bitirəni var...

MƏNİM TƏNHA AĞACIM

Yenə yolda qalıb gözümlə,
Kəsilib lap əlacım.
Yenə səni səsləyir,
Mənim tənha ağacım.

Səninlə bir gülmək istər,
Hər sirrini bilmək istər,
Öz dərdini bölmək istər,
Mənim tənha ağacım.

Qoşa saldıq ona meyl,
Necə deyim indi əyil.
Çoxdan görüş yeri deyil
Mənim tənha ağacım.

Sən unudun seçdiyini,
Sevgi andı içdiyini.
Hardan bilsin köçdüyünü,
Mənim tənha ağacım?!

DEYƏRDİLƏR LƏZGİDİR

Bir mərd adam görəndə,
Comərd adam görəndə,
Deyərdilər ləzgidir.

Sədaqətli, həyalı,
Dost tapanda vəfalı,
Deyərdilər ləzgidir.

Bir namuslu, qeyrətli,
Kişi görüb cürətli,
Deyərdilər ləzgidir.

Bir qürurlu, vüqarlı,
Həmişə etibarlı,
Həqiqəti sevən kəs,
Ədaləti sevən kəs -
Yalan nədir bilməyən,
Yad üzünə gülməyən,
Heç zaman əksilməyən,
Sımmayan, əyilməyən,
Məğrur dağ tək ucalan,
İgidlikdən bac alan
Dağlı görüb sözü bir,
Deyərdilər ləzgidir.

Yapıncılı, xəncərli,
At minəndə hünərli,
Qartal kimi süzəndə,
Düşmənləri əzəndə
Deməzdilər özgədir,
Deyərdilər ləzgidir.

Öz şöhrəti, öz şanı,
Vardı neçə nişanı.
Ucaboylu, cüssəli,
Bəzən qəmli, qüssəli.
Bəzən güllüb qaynayan,
Sevincini paylayan.
Görkəmindən tanınan,
Məclislərdə anılan,
Dəyanətdə yeganə,
Hər millətə nümünə
Kişi görəndə nadir,
Deyərdilər ləzgidir.

Heyhat! Dəyişib zaman,
Baş alıb gedir yalan,
Xaini çox, xofu çox,
Bəd əməlin sonu yox.
Qeyrətsizlər qeyrətdən,
Cürətsizlər cürətdən,
Hörmətsizlər hörmətdən,
Sədaqətdən, ülfətdən
Danışır ağız dolu,
Həqiqət azıb yolu.
Bilmir hara baş alsın,
Söylə, necə boşalsın
Nadanla dolu meydan,
Namərdə sulu meydan?
Bax, beləcə,
Səssizcə
Dövrən olub özgənin,
Səsi çıxmır ləzginin.

Biri deyir o mərdin,
O igidin, comərdin
Adı çıxıb, özü yox.
Sözü qalıb, közü yox.
Düzü araya bilmir,
Eli qoruya bilmir.
Heydən düşüb pəhləvan,
Hayqırmağa yox aman.
Bu sözü doğru sanma,
Deyilənə inanma.
Bir gün gəlsə özünə,
Qüvvət versə sözüne,
Düz yolunu azanlar,
Öz yolunu azanlar
Boşaltsalar meydanı,
Sən onu yaxşı tanı.
Demə ki, bu hünərvər,
Əyilməyən igid nə
Ləzgi deyil, özgədir.
Ləzgi həmin ləzgidir,
Ləzgi həmin ləzgidir!

DAHA NECƏ DARIXIM?

Deyirsən ki, darıxım
Sənin üçün, əzizim.
Darıxmaqda olmasın
Nə tayım, nə əvəzim.

Söylə, necə darıxım,
Necə yanım, alışımda?
Sənsiz darıxmağımı
Sənə necə danışım?

Necə deyim sözümlə,
Bulud kimi dolanda.
Darıxmağım deyilmi,
Məni dərde salan da.

Eşq əlçatmaz bir zirvə,
Ətəyində qalan mən.
Dağlarını bürtüyən
Bəyaz qəmli duman mən.

Hər qayana, daşına
Çırpılan o çay mənəm.
Gecə səni arayan,
Yerə həsrət Ay mənəm.

Mənəm tənha qovmaq tək
Gözün dikən yollara.
Belə darıxmağımı
Kim anlayar, kim arar?

Kim deyir ki, boz qaya
Dağı üçün darıxmır.
Hansı bağban saldığı
Bağı üçün darıxmır?

Hərə bir cür darıxır
Bu dünyada, əzizim.
Darıxmaqçün yaranıb
Bu dünya da, əzizim.

Həsrətlə gecə-gündüz
Darıxıram səninçün.
Darıxmaya bilmirəm
Səndən ötrü nə üçün?

İstəyirsən bir ömür
Bax, beləcə darıxım.
Söylə, söylə əzizim,
Daha necə darıxım?

РИКІЕЛ ХКАНА

Хайи халкъдиз лайхлудаказ къуллугъавур, лезги эдебиятдикни музыкадик члехи пай кутур сейли композитор, шаир, драматург, «Дагъустандин халкъдин артист» твар къачур Асеф Мегъман чи арада амачиз са йис хъана. Йисар къвез алатда, анжах адан экуъ къамат садрани чи рикерай акъатдач. Халкъди адан твар гъамиша

рикел хкида, адалди дамахда. Алай йисан 2-июлдиз Кцлар шегъердин медениятдин квале кбиле фейи мярекатдини ик тирди мад гилера субутна.

Чи камалэгъли рикел хкуниз талукъарнавай межлис гзаф гурлуди хъана. Асеф Мегъманакай рахай алмри, интеллигенциядин векилри ва маса ксари сеняткардин яратмишунриз члехи тир къимет гана, адахъ галаз алакълу агвалатар рикел хкана. Шумудни са ктабдин, 200-далай гзаф манирин автор тир Асеф Мегъманан гзаф манияр халкъдин меце гъатнава. Адан «Зи Седеф», «Шуршурли», «Харубегни Царубег» комедияр, «Къванцин сандух» драма шумудра сегнедал эцигна. Халкъдин патай гъурметдин лишан яз Кцлар шегъердин куъейрикай садаз Асеф Мегъманан твар ганва.

Мярекатдин эхирда кбиле фейи концертда маничийри Асеф Мегъманан фадлай вириниз сейли тир манияр лагъана.

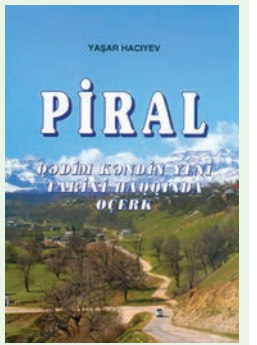
DOĞMA ELƏ MƏNƏBBƏT

Qusar rayonunun tanınmış ziyalılarından sayılan Yaşar Hacıyev Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu bitirdikdən sonra uzun illər kooperasiya sistemində çalışıb. Yaxşı mütəxəssis və elcanlı insan kimi yerli əhalinin hörmətini qazanan Y.Hacıyev 2004-cü ildən icra hakimiyyəti başçısının Piral İƏD üzrə nümayəndəsi vəzifəsində işləyir.

Boya-başa çatdığı kəndin qayğıları ilə məşğul olan, onun abadlaşması və tərəqqisi üçün qüvvəsini əsirgəməyən Yaşar Hacıyev doğma elin vurğudur. O, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap etdirdiyi "Piral" adlı kitabı ilə doğma kəndinə məhəbbətini bir daha izhar edib.

Müəllifin etiraf etdiyi kimi, o nə tarixçidir, nə də ədəbiyyatçı. Sadəcə olaraq, Piralın yetirməsi kimi doğma kəndinin tarixini, keçmişini öyrənməyə çalışıb. Öyrəndiklərini, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivindən tapdığı materialları oxuculara çatdırıb. Kitabda kəndin tarixi, burada yaşayan nəsilər, onun tanınmış adamları, Böyük Vətən

müharibəsi iştirakçıları, təlim-tərbiyyə sahəsində çalışan müəllimlər, yerli əhalinin məşğuliyyəti, son illər kənddə həyata keçirilmiş tikinti-abadlıq işləri haqqında məlumatlar və şəkillər verilməmişdir.

Peşəkar qələm sahibi olmasa da, Yaşar Hacıyevin kitabı oxucularda maraq doğurur. Elsevər insanlarımız ondan nümunə götürməli, yaşadıkları kəndin, obanın tarixini öyrənib üzə çıxarmaq üçün səy göstərməlidirlər. Bu həm də hər bir insanın vətəndaşlıq borcudur. İnsan öz elini, obasını yaxşı tanıyanda onu daha çox sevər. Vətənin təəssübünü çəkən hər kəs ilk növbədə onun tarixini, keçmişini öyrənməli, onun gələcəyi qayğısına qalmalıdır.

«SAMUR»

«Самур» газетдин дуст Мамедагъа Сардарова яргъарай атай мугъманриз дидед члалал акъатзавай газетдикай чирвилер гузва.

ДАГЪДИН ХУЪРЕРИЗ ФИЗВА

Къуба Азербайжандин виридалайни иер районрикай я. Гъавилай иниз туристарни гзаф къвезва. Алай йисан ругуд вацран къене райондиз цуд агъзурралди туристар атанва. Къуд вишелей гзаф инсанар къецепатан ульквейрай атанвайбур я.

Алай вахтунда Къубада туристар патал 4 маршрут кардик ква: Къуба-Хиналугъ, Къуба-Афуржа, Къуба-Лаца ва Къуба-Ханагагъ. Ибур дуьшуьшдин маршруттар туш. Райондиз къвезвай туристар виридалайни гзаф дагъдин хуърериз физва. Гъа и кар фикирда къуна туристар Къубадин маса дагъдин хуърерихъ галазни танишардай мад къве маршрут кардик

кутада.

Дагъдин хуърера туристар районда яшамаш жезвай чара-чара халкъарин - азербайжанвийрин, лезгийрин, татрин, хиналугъвийрин, къирицрин ва маса халкъарин медениятрихъ, адетрихъ, ацукъун-къарагъунихъ галаз мукъувай таниш жезва. Абуру лугъузвайвал, Къуба районда чара-чара халкъарин векилар санал стхаяр хъиз яшамаш жезва.

Исятда Къубада 40 ял ягъидай меркез кардик ква.

Идрис АГЪМЕДОВ,
Къуба

ФЕТАЛИ ХАН ШАИР ТИР

КВЕЗ ЧИДАНИ?

МАГЪАЛАР ВУГАНАЙ

Вичин твар гужлу ва арифдар гъаким хъиз тарихда гъатнавай Фетали хан члехи алакълу авай кас тир. Къубадин хан Гъусейналидин хва тир Фетали вичин девирда гзаф агалкъунар гъилик авур сердер хъиз вири Къафкъаздиз сейли хъанай. Уцмийрин сихилдай тир адан буба XVII асирда Къайтагъдай чукурнай. Къубадиз атай ада сефевийрин девирда ина вичин чка мягъкемарнай. Феталидин дидени уцмий Агъмед хандин руш тир.

Феталидин 20 йис хъайила, яни 1742-йисуз Гъусейнали ханди къушун кватлна вичин хва Саяндиз ракурна. Ина къати женгер члугур жегъилди Саяндин мулкар анин гъаким Ибрагъим хандивай къакъудна ва вич гъакимвиле акъвазна. 1744-йисуз Гъусейнали ханди вичин дуьнья дегишарайла Феталидикай Къубадин ва Саяндин хан хъана.

1758-йисуз Дербентдин агъалийри чпин гъаким Мегъамед Гъусейн хандилай наразивал авуна ам къуллугъдилай алудна ва ханвиле Фетали тайинарна. Гъа икI, Къубада, Саянда ва Дербентда хан хъайи Феталиди гуьгъуьнлай Ширван вилайтни къуна. Къафкъаздин виридалайни члехи ханлух арадал гъайи Фетали зурба сердер ва сиясатчи хъиз вириниз сейли хъана.

На лугъумир, женгера душмандиз аман гузвачир Фетали хан гзаф хуьтуьл рикI авай инсан тир къван. Адан жегъил члаварилай шиирар кхьинал рикI алайди садазни чизвачир. Эхирни адан и алакълунар

винел акъатна. Сифте яз Фетали хандин шаирвиликай малумат гайиди вич Къубадай тир Гъажи Мегъамед Челеби эфенди я. Ам Шейх Ибрагъим эфендидин хва Шейх Мегъамед эфендидин хва я. Иридра зияратдиз Меккедал фейи Мегъамед Челеби эфенди 1808-йисуз Къубада рагъметдиз фена.

Фетали хандин шаирвиликай чирвилер гайи къвед лагъай алим лезгийрин сейли арифдар Алкъвадар Гъасан эфенди я. Ада 1891-йисуз кхъей, 1892-йисуз алаваяр кухтуна чапдай акъудай вичин «Асари-Дагъустан» ктабда ихътин малумат ганва: «Фетали хан шиирар теснифунал рикI алай кас тир. Адан тупалдал кхъенва:

*Кхъенвайвал сад Аллагъдин ктабда,
Феталиди дяве авун тлалабда.*

Вичин уьмуьрдин эхир къилай ада кхъей шииррик агъадихъ галайдени акатзава:

*Багъа уьмуьр харжайла авамвилеваз,
Са паиманвал авун я амукъдайди чаз.
Чалахъ жемир гуьзелдин чулав киферин,
Вун хатадик кутада адан сирери.
Жуе барбатлуз тадалди*

*къайгъусузвилай,
Даимвал фикирда яхъ сифте къилай.
Лавгъавалда цекверени вичин жуьреда,
Аватлани рикле гъам, зи чин хуьреда.
Вуч лугъун къван? Жува-жуе къвадарнава за,
Зи нитрин хуьтуьлвални гадарнава за.
Хуьтуьлвални, тазавалии жеда
цукъверихъ,*

Йиф элквейла, ракъинин нурлу экверихъ.
Жагъурзамач манирин иер чешмеяр,
Шаир инжи алумдай чура уьлчмеяр.»

Фетали ханди вичин шиирар фарс члалалди теснифнай. Абурукай са къадарбур лирикадин члалар я. Чна фагъумзавайвал, Фетали хандин шиирар Дагъустандин Тарихдин, Чалан ва Эдебиятдин Институтдин гъилин хатларин фондунай гъатун мумкин я. Алай вахтунда ина гъилин хатларин 2600 ктаб ва са шумуд агъзур документар хуьзва. Икъван гагъди абурун анжах са паяр гъилелей авунва. Муькуь паяр винел акъудна абурукай малуматар кватлун мумкин хъанвач.

Гуьлхар ГУЪЛИЕВА

Xəbərlər

www.samurpress.net

İşğaldan azad ediləcək

“Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə danışıqların intensivləşməsi yaxın vaxtlarda münaqişənin həlli ilə bağlı ciddi sığrayışa səbəb olacaq.” Bunu Rusiya Prezidentinin etibarlı adamı, Rusiya ictimai palatasının üzvü, politoloq Sergey Markov Trend-ə deyib.

Onun sözlərinə görə, dünya liderlərinin tez-tez görüşməsi və danışıqlar aparması nəticəsində Ermənistan sərhədlərinin açılmasının əvəzinə Azərbaycan torpaqları işğaldan azad oluna bilər. “Ermənistan Dağlıq Qarabağ ətrafındakı əraziləri azad edəcək və bu il ilk Azərbaycan ailəsi dağıdılmış evlərinə qayıda biləcək”, - Markov deyib.

Ekspert hesab edir ki, diplomatik əlaqələrin aktivləşməsi bundan xəbər verir ki, real və intensiv danışıqlar gedir. “Tezliklə tərəflər arasında müqavilə imzalanacaq, sadəcə sülh razılaşmasının detalları müzakirə edilir”, - Sergey Markov vurğulayıb.

Ekspert həmçinin qeyd edib ki, Rusiya ilə Türkiyə arasındakı münasibətlərdə normallaşma prosesinin başlanmasından sonra rəsmi Ankara da hazırkı prosedə müsbət amilə çevrilə bilər.

Qədim kurqan tapılıb

Qəbələ rayonunun Dızaxlı kəndi ərazisində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı 3000 il yaşı olan kurqan aşkar edilib. AMEA-nın müxbir üzvü, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun antik dövr arxeologiyası şöbəsinin müdiri, tarix elmləri doktoru, professor İlyas Babayev rəhbərliyi ilə aparılan arxeoloji araşdırmalar zamanı bu kurqanın eramızdan 1000 il əvvəl Qəbələ ərazisində yaşayan qəbilələrin, tayfaların başçısının kurqanı - yəni dəfn edildiyi yer olduğu məlum olub.

Diametri 35 metr olan kurqanın dəfn kamerası 4 metr daş və 3 metr torpaq qatı altından aşkarlanıb.

İ.Babayev qeyd edib ki, 1971-ci ildə həmin ərazidə arxeoloji qazıntılar zamanı iki xırda kurqan aşkar edilib. Həmin kurqanlar açılanda oradan böyük dəfina tapılıb. Alimlər bu dəfinəni analiz edərək, Azərbaycan ərazisində pul sikkələrinin çap olduğunu və yerli xalqların 3000 il əvvəl beynəlxalq ticarətə qoşulduğunu təsdiqləyiblər. İ.Babayev ərazidə araşdırmaların davam etdiriləcəyini və Azərbaycan tarixi ilə bağlı yeni faktların üzə çıxacağını bildirib.

Yeni tapılan kurqan Azərbaycan və Koreya arxeoloqlarından ibarət beynəlxalq ekspedisiyaya tərəfindən öyrəniləcək.

Eli olmayanın dili
də olmaz.

Azərbaycan atalar sözü

ƏLVIDA, GÖZƏL İNSAN!

Cevdet Yıldızın işıqlı xatirəsinə

Bu yaxınlarda eşitdiyimiz acı xəbər bizi ürəkdən sarsıtdı. Türkiyə ləzgilərinin tanınmış nümayəndəsi Cevdet Yıldız ömrünün 83-cü ilində dünyasını dəyişib. Dünyaya ləzgilərini bir-birinə tanımaq, onlar arasında mədəni əlaqələr yaratmaq üçün əlindən gələni edən, həmvətənlərinin qazandıqları uğurlara sevinən, onların sevincləri ilə yaşayan bu sadə və mehriban insanın qəlbi həyat eşqi ilə dolu idi.

Onunla tanışlığımız 2008-ci ilin dekabrında başlamışdı. “Samur” qəzetinin redaktoru kimi mənə ünvanladığı

sonra oxuculardan çoxlu məktublar aldıq. Cevdet Yıldızın vətən həsrəti ilə yazdığı sətirlər onları kövrəltmişdi.

2009-cu ilin iyun ayında dərnəyin dəvəti ilə Türkiyəyə yola düşdüm. Hər il Balıkesir vilayətinin Kirmə kəndində keçirilən ənənəvi “Xeyir” məclisində iştirak edərkən mənə ölkənin müxtəlif yerlərindən buraya gələn yüzlərlə ləzgini görmək, onlarla tanış olmaq səadəti nəşib oldu. Ləzgi adət-ənənələrini yaşadan, ana dilində danışan həmvətənlərimiz burada mənə unudulmaz anlar yaşatdılar. Burada İbrahim Afacan, Yaşar Səbri Döndər, Ramazan Kor

uzun illər özlərinə qapanaraq yaşadılar.

Şeyx İbrahim oğlu İsmayıl bu kənddən çıxmış ilk savadlı adamdır. O, kənd məktəbinin müəllimi olub. Oğlu Cevdet də atasının yolunu davam etdirib. O, 30 il fasiləsiz olaraq müəllim işləyib. Onun söyləri nəticəsində kənd əhalisinin məktəbə, cəmiyyətə münasibəti dəyişib, kirmənilərin ölkəyə inteqrasiyası başlayıb.

Cevdet Yıldız adı müəllim deyildi, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik ziyalı idi. O, 1994-cü ildə Türkiyədə ilk olaraq “Balıkesir Dağıstan Kültür və Yardımlaşma dərnəyi” təşkil edir. Onun ardınca Türkiyənin müxtəlif yerlərində - Bursada, Yalovada, İstanbulda, İzmirdə, Adanada, Sivasda, Tokatda, Ankarada analoji cəmiyyətlər meydana gəlir. Onların arasında əlaqələrin yaradılmasında Cevdet Yıldızın böyük əməyi var idi. Bu cəmiyyətlərin təşkilatçılığı ilə hər il keçirilən “Xeyir”, “Qutab günü” və s. məclislər ləzgi dilini, xalq adət-ənənələrini yaşatmaq məqsədi daşıyırdı.

Cevdet bəyin Balıkesir şəhərindəki balaca və kasıb mənzilində onun ömür yoldaşı Güləndamın və beş qızının bir yerdə açdıqları süfrə arxasında onların mehriban söhbətlərinə qulaq asanda özümü doğmalarımın arasında hiss edirdim. Ləzgi bayatları ilə, xalq məsəlləri ilə danışan, ləzgi yeməkləri bişirən bu insanların mənəvi dünyalarını yaxından duymaq fürsətini mənə verən Cevdet bəyə ürəkdən minnətdar idim. Bakıya qayıdanda “Samur” qəzetində “Türkiyədəki doğmalarımız” adlı böyük məqalə ilə çıxış etdim.

O vaxtdan Cevdet bəylə, Türkiyədə yaşayan onlarca ləzgi ziyayları ilə yaxından əlaqə saxlayırdım. Bu dostuq körpüsünü yaradan isə Cevdet Yıldız idi. O, Azərbaycanda, Dağıstanda və başqa yerlərdə yaşayan həmvətənləri ilə həmişə əlaqə saxlayır, onların sevinc və fərəhləri ilə yaşayırdı. “Samur” qəzetinin dostu və təbliğçisi idi.

Bu işıqlı insanı itirmək acıdır. Amma inanırıq ki, onun əziz xatirəsi ürəklərdə yaşayacaq. Əkdiki dostluq və qardaşlıq toxumları cücərəcək. Allah rəhmət eləsin!

Sədaqət KƏRİMOVA

məktubda o, yazırdı: “Mən Türkiyə-Balıkesir Dağıstan Kültür və Yardımlaşma Dərnəyinin başkanıyam. Adım Cevdet Yıldızdır. Mən Qafqazın sevdalısı, Şeyx Şamilin heyranı, Dağıstanın vurğunu, ləzgilərin aşiqiyəm. Görmədiyim ana vətənin həsrəti var içimdə. Ləzgi xalqının səsi olaraq sizə yazıram. Bizim varlığımızı, bizim duyğularımızı ləzgi xalqına siz çatdırıla bilərsiniz. Ləzgi qoxusu daşıyan “Samur” qəzeti zaman-zaman bizə də çatır. Biz ondan vətənimizin dadını alırıq. Çox arzu edərdik ki, Türkiyəyə gələsiniz, buradakı ləzgilərlə yaxından tanış olasınız, səsimizi dünyaya çatdırasınız.”

Həmin məktubu qəzetdə çap edəndən

kimi tanınmış ziyalılar mənə Türkiyə ləzgilərinin Şeyx Şamil hərəkatından sonrakı taleyi ilə bağlı olduqca maraqlı məlumatlar verdilər.

Cevdet Yıldız Şeyx Şamil hərəkatından sonra Dağıstandan sürgün olunmuş minlərlə dağlının qürbətə vətən həsrəti ilə keçən həyatının acılarını taleyində yaşamış insandır. Babası Şeyx İbrahim ona bu tarixləri yana-yana danışmışdı. Türkiyənin Balıkesir vilayətinin ucqarında Kirmə adlı ləzgi kəndinin təməlini qoyan Şeyx İbrahim və onun qohum-aqrabasının söyləri ilə burada cənnət guşəsi yaransa da, onlar vətən nisgilini ürəklərindən çıxara bilmirdilər. Bu nisgil onları bir-birinə elə bağlamışdı ki,

Türkiyənin Balıkesir vilayətinin ləzgi kəndi Kirmə

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ГЪАСАН АЛКЪВАДАРВИ

Лезги халкъдин зурба шикилар я. Келдайбуруз чир хьун камалэгъли, Чехи алим, шаир ва маарифчи Гъасан Алкъвадарви шикил гузва. И шикил Дагъустан вириниз сейли тир. Икъван гагъди Республикадин СтIал Сулейманан Къафкъаздин газетри ва журналри райондин Алкъвадаррин хуьре алимдин са шумуд жуьредин цийиз эцигна кардиз кутунвай шикилар чапдай акъуднава. Гъасан Алкъвадарвидин музейда Садбур гъиливди чIугунвай хуьзва.

Агалкъунар патал
йисаралди зегъмет
чIугуна кIанзава.

Гъасан Алкъвадарви

РИКIЕЛ ХУЪХ!

Глаголдин инкарвилин форма префиксрин ва суффиксрин куьмекдалди арадал къведа. Префиксар ибур я: та -те -туь. М и с а л а р: татун, тефин, туьтIуьн.

Суффиксар ибур я: -ч, -мир. Ибурукай -ч суффикс глаголрин вахтарин формайрихъ галаз, -мир суффиксни буйругъдин формада инкарвилин метлебда кхьида. Мисалар: атанач, фидач, недач; къемир, фимир, немир.

Инкарвилин формадин префиксра гъамиша т- гъарф аваз кхьида: тагун, тефин (дагун, дефин дуьз туш). Чехи пай глаголрин инкарвилин форма тавун, тахун глаголрин куьмекдалди арадал къведа. М е с е л а: эцигун - эциг тавун; агатун - агат тавун; чир хьун - чир тахун; бейкеф хьун - бейкеф тахун ва гъакI мад.

Сад авай, сад авачир, са жегъил пачагъ авай. Вичин буба къена, адан тахтунал ацукъай жегъилдихъ са гъалатI авай: иер тушир инсанрикай хуш къведачир. Вичин имаратда кIвалахун патал къакъан буйдин, лацу якIарин, акунар авай инсанар кхядай ада.

ГуьчIуь инсанар акурла пачагъдик хъел акатдай, алаз-алачиз абурун хатурдихъ хIурдай.

Везирдиз жегъил пачагъ аквадай вил авачир. Фигъилдив адан чка къаз кIанзавай касдиз. Вилаятдиз Кускафтар атанва лагъай хабар чкIайла везирдин кьилиз са фикир атана. Ада фад фена а къари жагъурна, адавай жузун-качузун авурдалай къулухъ ам пачагъдин кьилив тухвана лагъана:

- Пачагъ, вун сагъ хъурай! И Кускафтардила инсанар гъар жуьредин гъайванрин кIалубда тваз алакъзава.

- Заз адакай такIан къевезва. Жув адахъ галаз рахух, лагъ закай са лекъ авурай. Къунши пачагъри закай вуч фагъумзаватIа чирдай за, - лагъана пачагъди.

Адан гафар ван хъайи Кускафтардихъ хъел акатнатIани, куьтI та-вуна акъвазна. «Килиг, за ви дуван гъикI ийидатIа!» - фикирна. ахпа ван алаз лагъана:

- Пачагъди лагъайвал хъурай!

Кускафтарди чантадай вили рангунин гуьр акъудна пачагъдив вугана:

- Гъида идакай фу чрана тIуьртIа, адакай лекъ жеда. Элкъвена инсан хъжез кIан хъайила ван алаз «къакърапIаракъ» лагъана кIанзава. Хъсандиз рикел хуьх!

Пачагъдиз аялдиз хъиз хвешивай. Лекъ хъана цава лув гуз кIанзрикI акъатзавай жегъилдин. Кускафтарди гайи гуьруькай вичиз фу чраз туна, тIуьна ада.

Къариди лагъайвал, са геренда пачагъдикай лекъ хъана. Лув гана, фена ам цаварилай цаваралди, къаварилай къаваралди. Вичикай ни вуч лугъузватIа чириз кIанзавай адаз. Нянихъ пачагъдиз гишин хъана. Ингъе лекъерин адетдин тIуьн кьиферни къуьрер тирди рикел хтайла: «Къиф тIуьнлай гишила рекъин хъсан я!» - лагъана фикирна ада.

Мад са къадар вахт алатна. Пачагъдивай кашаз таб гуз хъанач.

«Элкъвена инсан хъжен, руфун тух хъайила мад лекъ хъжеди закай». Ингъе гаф сакIани рикел хкъвезачир адан. Гагъ «пIаркъаракъ», гагъ «ракърапIаракъ», гагъни «къарпIаракъ» лугъуз, ийир-тийир квахъна пачагъдин.

Гъа икI, са шумуд югъ алатна. Везирдивай рикелай алаатай а гаф хабар къан паталди вичин имаратдин кьилелай цIар ягъана ада, анжах везир аквазвачир.

Са шумуд йикъалай лекърез ала-матдин кар акуна. Везирди жемят кIватIна лугъузвай:

- Пачагъ гуьрчез фейила къвалалай аватна къена. Гила куь пачагъ зун я.

Пачагъ везирди вичиз кар къун-

натна лугъуз гуьнгуйнай акъудна-вайди я, - жаваб гана пехъре.

- Зунни. Вуна заз куьмек гайитIа, за ваз кьилелай алахдай къван кьизилар гуда.

- Кьизилар кIандач заз. За ваз са шартIуналди куьмекда: закай жуваз свас ая.

- Ваз зун вуж ятIа чидани? Зун пачагъ я! Вун хътин гуьчIуьдакай заз свас женни?

Ингъе пачагъдиз маса чара авачир, гъавилий ада пехърез гаф гана.

Пехъ хвешила лув гана Кускафтардин дехмедин чIередал ацукъна. Кускафтар вич-вичихъ галаз рахазвай: «Пачагъдиз хупI кар къуна за! Гъа-гъа-гъа, цавар чиле акIайтIани адан рикел и гаф хкъведач: «къакърапIаракъ!» - ИкI лугъуз хъуьрезвай Кускафтар.

Адан сивий акъатай гаф пехъре

рикел хвена хтана лекърез лагъана. «КъакърапIаракъ» лугъун кумазни лекърекай инсан хъхъана. Пехърез гайи гаф рикел хтай пачагъ адахъ галаз санал вичин имаратдиз хтана. НефсетI везирдикай чан туьтуьниз кIватI хъанвай жемятдиз пачагъ сагъ яз акурла гъаф хвеши хъана. Пачагъдин гъилибанри амай вили гуьруькай фу чрана Кускафтардинни везирдин вилик туна. «И къведакай гъетер хъурай. Цин къене абурун ван акъатдач. Камай къван «къакърапIаракъаррай» чпиз», - лагъана пачагъди. Гъетериз элкъвей везирни Кускафтар пехъре кIуфув къуна вириз гадарна.

Ахпа пачагъди инсанрин вилик экъечIна лагъана:

- Зи къуьнел ацукънавай пехъ къенин йикъалай зи свас тирди виридаз чир хъурай.

Пачагъди и гафар лугъун кумазни пехърекай иер са руш хъана. Вири пагъ атIана амай. Пачагъдиз лагъайтIа, хвешила вучдатIани чизвачир. Пуд йикъалай абурун мехъер хъана. Мехъерик иер, гуьчIуь талана вири инсанриз эверна пачагъди. Ада вичи сатурдихъ хIурай вири инсанриз савкъатар пайна, абуруз хвеши авуна.

Гъа йикъалай пачагъди инсанрин иервилиз ваь, алакъунриз икрам авуна.

АЗИЗРИН Севда

ЖЕГЪИЛ ПАЧАГЪДИН ГЪАЛАТI

МАХ

вайдан гъавурда акъуна. Гъар патяхъай чара атIай ам лув гана мичли са дагъардиз гъахъна, ана ахвариз фена.

Садлагъана ам хурхурдай ванци ахварай авудна. Адан къвалавай хъиз, акурла кичIе жедай чIупчIулава са пехъ ксанвай. Лекъре цIугъна:

- Идан гуьчIуьда къван вуч я!

Ванцел ахварай аватай пехъре:

- Вуч хъанва? Як атIайда хъиз вучиз цIугъзава вуна? - лагъана жузуна.

- Ваз инсанрин чIал гъинай чизва? - пагъ атIана лекърен.

- Зун Кускафтарди вичикай ягъа-

САД ХЪИЗ МЕНФЯТ КЪАЧУЗВАЙ ГАФАР

ЛЕЗГИ ЧIАЛА КЪИРИЦI ЧIАЛА

Гардан
Вун
Куьн
Фу
Яд
Зун
Буба
Диде
Кач
Цегъ
ТIвар
Свас
ЦIай
Рук
Къуьр
Лам
Гада
Руш
Аял
Къуьзубд
Афар
Ниси
шур
Тар
Кул
Ваь
Буба (чIехи)
Баде
Хала
Халу
Зи
Чан

гардан
вун
вин
фу
хъад
зын
бубаьй
даьй
гъч
цIаьгI
тыр
сыс
цIа
рук
къур
лем
гъдэ
риш
гIаьйаьл
къусаьд
афар
нису
шур
дар
кол
въь
бубаьй
баьдей
хаьлей
халу
заь
чаьн

ШАХДАГ ЗАВОРАЖИВАЕТ

На днях известное международное издание Business Insider опубликовало лучшие снимки Instagram, демонстрирующие красоту окружающего мира. Серия насчитывает 22 фотографии, сделанных в разных уголках земного шара. Представители издания на свое усмотрение выбрали наиболее удачные и впечатляющие снимки из огромного количества фоторабот, размещенных пользователями в сети.

На фотографиях запечатлены множество живописных мест на планете. В этот список также попал потрясающий снимок горы Шахдаг.

Надо отметить, что Шахдаг не раз фигурировал в различных рейтингах. В прошлом году горнолыжный комплекс «Шахдаг», расположенный на высоте 2500 м над уровнем моря оказался в десятке лучших горнолыжных курортов СНГ.

ИЕР ЧАРЧАРАР

Дагъустан республикадин Чарода района Плейсерух вацал, акур кас гьейран ийидай чарчар ала. Ам яхцурни цуд метрдин кьакъандай, кьуд чкадал кьатI жез, кьудратлу ван кьилеллаз авахъзава. И чарчар республикада виридалайни гьейбатлуди я.

Тебиатдин кьудратлу гъили туй-кьурнавай ихтин иер чарчарар Дагъустанда пуд вишелей гзаф ава. Абур дуйньядин мужидатар я.

ША ЛЕЗГИ ЧАЛАЛ РАХАН

Са чIав кьведа - Придѣт время

- Ваз вуч хьанва, Эсли? Ви рангар атIанва хьн, я кьунши.

- *Что случилось, Эсли? Что-то ты, соседка, бледная.*

- Галатна гьалдай фенва.
- *Устала, выбилась из сил.*

- Ша, ацукъ зи патав, ял ягъ. Вад аял авай кIвалин кIвалахар куйтягъ жерибур туш.

- *Иди, садись рядом, отдохни. В доме с пятью детьми работа не может закончиться.*

- ГьакI я. Вун жув гьикI я? Вун гьинай, кIвалаяй экъечIун гьинай?

- *Точно. Сама-то ты как? Неужто вышла из дома?*

- Зунни аялрин гьарай-эвердикай катнавайди я. Гьвечид кула штIунна кеурин лагъана за.

- *И я от шума и гама убежала. Думала привяжу малого на спину, убаюкаю.*

- Акъваз садра, кьузуь хьайила, гьафтада садра са аялдин кIвализ илифда зун.

- *Ничего, вот состарюсь, буду раз в неделю гостить у кого-нибудь из детей.*

- Вучиз, кьарай татуникай кичIе яни?

- *Почему, боишься, что будешь скучать?*

- Ваъ я руш! Чпи аял чIавуз авур кстахвилер абурун рикIел хкун патал.

- *Да нет, что ты! Чтобы напоминать им о шалостях их детства.*

- ГьикI?
- *Как?*

- Абурун аялар ахвариз фин ку-мазни жуван месик кIевелай хьуреда зун, абурок хьел акалдайвал.

- *Как только их дети уснут, начну громко хохотать в своей постели, чтобы позлить.*

- Ахмурар авуртIа вучда?
- *А если замечание сделают?*

- Авурай ман. Ксанвай кьасарда.
- *Ну и пусть. Притворюсь спящей.*

- Кьаридин кьилиз сер янва лугьудайди я.

- *Скажут старуха тронулась умом.*

- Лугьурай. Абуру зур юкьуз алахъна чранвай хьурек нез эверайла кIандач лугьуз чин чIурда.

- *Пусть говорят. А когда меня будут звать к обеду, который пол дня готовили, я сделаю кислое лицо и скажу «не хочу!»*

- Гьа-гьа-гьа! Зани гьакIа. Рушан цIий месерал кьацIай кIвачерив

акъахна хкадарда за. Пагъ, кефер жада!

- *Ха-ха-ха! И я так сделаю. Заберусь грязными ногами на свежесезанную постель и буду себе прыгать. Ух, весело будет!*

- Йифиз кьарпуз неда за.
- *Арбуз буду на ночь есть.*

- Бес я, хьуруьн хуьз хьжезмач завай.

- *Хватит, а то умру со смеху!*

- Абурун цIийиз штканавай михьн гьен за пIинийрин цилерай акьудда.

- *Выйду с черешней на только что подметенный двор и усею его косточками.*

- Зарафатар са патахъ, декIени датIана кстахвалдай, лугьуз-хьуредай аялрин ванер агурай чи кIвалерай.

- *Ну, а если серьезно, лишь бы из наших домов всегда доносились голоса веселья, шепотных детей.*

- Эхъ, амайбур гьакIан гафар я. Са чIав кьведа, и йикъарихъ цIигел жада чун.

- *Да, остальное мелочи. Придет время, когда мы будем скучать по этим временам.*

Туйкьурайди:
АЗИЗРИН Севда

ГАФАЛАГ

Хийир хатIун

ХьиицI

Хьул

Хьуьчедаиди

Хьен

Цахул

Цинги

Цингил

Чагьул

Чамчах

Чипри

Чугьул

ЧIаб

Чири

ЧIугъ

ЧIураж

ЧIуртIи

ЧIурушум

Шилик

Шунк

Экера

Эрез

Эфсет

Эхьерар

– хийирдихъ гелкьуьн

– хьутур

– кицIин хамунин азар

– харчи гьуьр кIватIдайди

– фитер ялдай кьаб

– туйнт

– кьузуь хьанвай руш

– кьезил ахлакьдин

– дили

– жими затIар хуьн патал кьаб

– гьуьжеткар

– тапан гаф

– хаин

– дергесдин тумунин

юкьвалай гьалддай затI

– гьава

– вагъши

– кьил-кьилел алачир

– какахъай

– жемьтдивай кьачудай

харжунин са жуьре

– туйтуьх

– арсуз

– юхсул

– нефс алачир

– шадвилер

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПРОЕКТ

ВЕДѢТСЯ ПОДГОТОВКА К СЪѢМКАМ ФИЛЬМА НА ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Как мы уже сообщали, в целях сохранения родного языка планируется создание двухчасового художественного фильма. Сбор добровольцев, желающих принять участие в проекте, состоится 5 августа в 15:00 в редакции газеты «Самур». Это любительская съёмочная группа состоящая из сценариста, режиссёра, видеооператоров, монтажёров, актёров, а также волонтёров, небезразличных к культуре родного народа.

В фильме много ролей и массовых сцен, так что работа найдётся для всех. Приветствуются интересные идеи и предложения. Будем рады всем, кто захочет принять участие в осуществлении проекта. Фильм будет насыщен этнографическими, традиционными, фольклорными элементами, присущими менталитету нашего народа. Самое главное достоинство фильма будет заключаться в том, что зрители смогут насладиться красотой чистой, грамотной лезгинской речи.

Звоните нам. Не стесняйтесь поведать нам о своих талантах и возможностях. Не упустите уникальную возможность раскрыть свой потенциал. Напоминаем! Ждём вас 5 августа в 15:00.

Оргкомитет

“Samur” qəzetinin kollektivi
Vəliyev Novruz Camı oğlunun
vəfatı münasibəti ilə kədərləndiyini bildirir və onun əzizlərinə dərin hüznə başsağlığı verir.

САМУР

Баş редактор

Сəдаqət КƏРИМОВА

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı, 3-cü
mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
“Kapital bank”ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet
Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581

Sifariş: 1994

Tiraj: 2000

Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur